

Hogyan segítsük gyermekeinket hitben felnőni?

‘Minden szentnek van múltja és minden bűnösnek van jövője’

Oscar Wilde

Egyházunk egyik legfontosabb és talán legsüregtőbb feladata, hogy a gyerekek helyét és szerepét a gyülekezetben újragondolja és ennek megfelelően a gondozásukat - .nevelésüket a tudományos kutatások eredményeit is figyelembe véve újakezdje-folytassa.

Nehéz ma a gyermekek helyét az egyházon belül meghatározni, mert a régi beidegződések nem működnek, a családok széthullófélben vannak, a gyermekeket inkább küldik mint viszik az Istentiszteletra vagy a vasárnapi iskolába. A gyermekeknek pedig a maguk rendjén semmi beleszólásuk sincs a saját Istentiszteletük menetébe. A legtöbbjüknek pedig nehezebbre esik végig figyelni és alkalmazni a hallottakat a saját letükre. Ezek a körülmények nagyban hozzájárultak a gyerekek egyháztól való elidegenedéséhez, s amint tehetik, elhagyják az egyházat, sajnos a legtöbben (kikönfirmálnak belőle). Ez a helyzet azért is visszás, mert Jézusnak mindig volt módja és ideje a gyermekekre, és amikor csak tehetette, biztosította őket arról, hogy milyen fontosak Istennek

Munkánkat tehát a gyermekek között nem a kordívat hatására és nem is félelemből kell folytatnunk, hanem mert Jézus a Szentírásban erre ad világos utasítást minden követője számára. Ha elolvassuk az ide vonatkozó igehelyeket, rájöhethetünk, hogy Jézus bennünket a gyermekek ‘ügyvédjeiül’ (Márk. 10, 14), befogadóiul (Mk. 9, 37), mintegy maga helyett (Mk. 9, 37) rendel bennünket. A gyermeket befogadó felnőtt Jézust fogadja igazából házába, s általa Istent is, akinek áldása kíséri majd munkánkat.

Parancs szintén, hogy legyünk olyanok, mint a gyermekek, hogy ne nézzük le őket (Mt. 18, 10) és hogy vigyázzuk hitüket, mert aki gyermeket botránkoztat, annak jobb lenne még a fulladásos halál is. (Mt. 18, 6). Kötelességünk a gyermekeket Jézushoz segíteni (Mt. 19, 14), és az Úr figyelmeztet, hogy az Isten országa olyanoké, mint ők. (Mt. 19, 14) Megtudhatjuk még, hogy a csecsemők és gyermekek dicsőítése tökéletes Isten szemében. (Mt. 21, 16). Nem kell várni, hogy nagyobbra nőjenek, vagy hogy ‘megérjenek’ a dicsőítésre. Ezek az igeversék arról beszélnek, hogy a gyermekek most és úgy értékesek, ahogy vannak.

Nagy kérdés tehát, mit kell tennünk, hogy a gyerekek otthon érezzék magukat a templomban. Hogyan gondozhatjuk utódainkat úgy, hogy még elérjük és cselekvő egyházztaggá neveljük, még a rendelt időben (Préd. 3). Mert azon kár siránkozni sokat, hogy ehhez is meg ahhoz is túl késő.

Ez az írás annak a válszkeresésnek az eredménye, amit én Belfastban elkezdtem, s persze csak az első lépéseket tartalmazza az úthoz, amelyen indulnunk kellene.

Három fő kérdésköröm volt:

1. Mi a gondozás átalálában és mi köze a gyerekekhez?
2. Mit jelent ‘felnőni’?
3. Mit tehetünk, mi felnőttek, hogy segisünk gyermekeinknek hitben felnőni.

Mi a (lelki) gondozás általában és mit tehet a gyermekekért?

A: Mi a lelkipáaszítás?

Teológusok és világiak sokat vitakoztak/nak azon, hogy mi a lelkipáaszítás és mi értelme van? Kezdetben a lelkipáaszítás, mint gyakorlat, a lelkeszi munka része volt, és lelkesz-hívő egyháztág kapcsolatot feltételezett s elmélete a keresztyén egyház bibliái – alapú tanításából fejlődött ki. A 19. Századra a Teológia az elméletet hangsúlyozta, de a gyakorlat átkerült világi emberek irányítása alá (Pszihológusok, stb). Idővel tehát a pszihológia és pszihóanalízis nagyon befolyásolta a lelkipáaszítás gyakorlatát, és persze elméletét is. Ennek következtében szükségessé vált megkülönböztetni a gondozást és a lelkipáaszítást. Végül a 2 oldal arra a megállapodásra jutott, hogy a gondozás a szélesebb, sok mindent magában foglaló út, amely aszemélyt és a kapcsolatait akarja támogatni, míg a lelkipáaszítás a lelkipáasztori szolgálat egy nagyon fontos része, ami kifejezett szükségben próbálja a hívő embert segíteni. Nagy viták előzték azonban meg ezt a megállapodást, lássuk röviden az addig kifejtett véleményeket.

A tények – ahogyan a gyermekek élik át őket

A személy (iség) fejlődéséről szóló elméletek természetesen nem a családban vagy egyházban történő vallásos nevelés kizárólagos elméletei, azok csak segítenek jobban megérteni a személyiség fejlődést, mint olyat, segíthetnek a nevelőnek a szemtől – szembeni nevelésben a társadalom bármely csoportjában, és nagyon hasznosak lehetnek, ha meg akarunk tervezni egy átfogó társadalmi – lelki nevelési programot gyermekeink számára.

Lássuk tehát, milyen fejlődési fokokon halad át a gyermek testi, értelmi, társadalmi és lelki szempontból.

1. Testi-erőnléti fejlődés

Születés előtt hatalmas a fejlődés, hisz egy megtermékenyített petesejtből 9 hónap alatt egy teljesen kifejlett test lesz, ami képes létezni a külvilágban, az anyai méh védelmén kívül. Ez idő alatt a gyermeket közvetlenül érinti az anyja testi (egészségi) és lelki állapota.

A leglátványosabb fejlődést a gyermek élete első 2 esztendejében mutatja. Ekkor még csak igényei és ösztönei vannak és teljesen függ a szülői(vigyázo) törődéstől. Egy újszülött egyetlen céltudatos cselekedete a szopás., képes 8-24 órát aludni naponta, mert a növekedés lefoglalja minden energiáját. Egy idő múlva felismeri a megszokott arcokat , s a száját már nemcsak szopásra és harapásra használja, hanem az lesz a világ felfedezésének és megismerésének elsődleges eszköze is.

Az első év második felében a gyermek megtanul járni, mindkét kezét használni és fogni. A 2.év vége felé a gyermek testileg is ki tudja fejezni szeretetét vagy gyűlöletét, és megvan már az élet és halál ösztöne is, ellenőrizni tudja mozgását(kezek, lábak, száj), megtanul ugrani, lábujjhegyen járni, labdát dobálni és triciklin közlekedni.

4 éves korára tanul meg 'labdába rúgni', embert rajzolni, nevét leírni és egyedül WC-re menni, többé-kevésbé egyedül öltözni.

Hatéves koráig lassan lezárul az 'örökmozgó'szakasz és a megfigyeléses tanulás kerül előtérbe. Tudományosan 'latens'korszaknak hívják, kb 6 éves kortól 12 éves korig tart. A gyermek kicsit lelassul, ugyanakkor képes lesz pontosabb feladatok elvégzésére. Ekkorra már megvannak az igényei és a vágyai , s 12 éves kor után hangsúlyosan ezek kerülnek előtérbe. A 12 éves korig kezdődik meg a kamaszkor, mely igazából kb. 20 éves korig tart, s robbanásszerű változásokat hoz az egyén fizikumában. Gyorsan nőnek a csontok, az arcberendezés, a test egésze megváltozik, magasabb lesz, a hirtelen növéstől a mozgás egy ideig koordinálatlan lesz, majd megszületik a 'felnöttes testtartás' , a fiúk hangja mutál és teljesen megváltozik, a lányok pedig 'testileg' készek lesznek a házasságra.

A testi fejlődés átfogóan befolyásolja a másik három fejlődési formát, a társadalmi, az értelmi és a lelki.Hadd jöjjön most a

2. Társadalmi (szocializációs) fejlődés rövid leírata:

Az újszülött nem határolja el magát az őt körülvevő világtól, nem tudja, hol kezdődik a környezet és hol végződik ő, s ebben a korban még teljesen a felnöttek megfigyelésére és

utánzására hagyatkozik.

2 éves kortól kezdődik a függetlenedési korszak, amikor megtanul 'egyedül' boldogulni, azonban a külvilággal való kapcsolattartás jóval korábban, már 3 hónapos kortól megkezdődik. Végtelenül fontos tehát, hogy ehhez idejében jó mintákat lásson és tauljon meg, mert ezek döntően befolyásolni fogják későbbi beilleszkedését a családba és a társadalomba. Egyes gyermekpszichológusok, mint pl. Bowlby, azt állítják, hogyha a gyermek első három évében nem tapasztalja meg a szeretetteljes figyelmet, ragaszkodást és odafigyelést, képtelen lesz később normális kapcsolatot és egészséges egymásrautalt függőséget kialakítani környezetével. Szerintük ebben a korban az anyai szeretet és példaadás olyan fontos, mint a vitaminok és a fehérjék a test fejlődése szempontjából, s hogy hiánya az egyén egész életére negatív lelki és értelmi következményekkel jár. Ami tehát itt elromlik, vagy hiányzik, az már javíthatatlan és pótolhatatlan a továbbiakban. Örömmel olvastuk a legújabb kutatások adatait, amelyekből kiderül, hogy nem ilyen sötét a kép, a gyermeki én nagyon rugalmas valami, képes és hajlandó regenerálódni, és újra és újra képes és akar kötődni felnőttekhez, sőt egyedi esetekben gyermekekhez is(amikor testvér helyettesíti a szülőt).

Ezek az új eredmények elvesznek talán az aggódóknálunkból, de nem csökkentik a gyermekekkel már a kezdetektől való teljes együttlét fontosságát.

A szülőknél(nevelőknek) 'ott kell lenni' a gyermekek számára, nem félelemből, vagy hogy elkerüljék a későbbi bajokat, hanem mert csak így biztosíthatják gyermekeik születésétől fogva EGÉSZ-séges fejlődésüket és beilleszkedésüket. A második év végére a gyermek tudatosan kezd cselekedni, hat éves korára pedig már mindent tudatosan tesz. Ez a 'tevés' ideje, szemszöge önközpontú, nem képes más irányból is megvizsgálni(észlelni) a dolgokat. Erkölcsi döntéseit a büntetéstől való félelem és a jutalom utáni vágy határozzák meg. A szándék még kialakulóban van, a tekintélyt a felnőttek képviselik. Most tanul meg felváltva (sorban) játszani, felismerni a határokat és betartani a szabályokat. Ennek a kornak sajátossága, hogy felfedezés és irányított tanulás által is képes tanulni, és mindkettő egyszerre fogja befolyásolni magatartását.

A szempontjuk önközpontú ugyan, de alapvetően nem önző.

3 éves kortól 5 éves korig eljutnak az önközpontú szemlélettől addig a képességig, hogy együtt dolgozzanak társaikkal, a csoportos munka hasznos tagjai legyenek az óvodában és az iskolában. Hogyan érik ezt el? Dennis Child gyermekpszichológus szerint 'szocializáció' által, úgy hogy a velük született végtelen lehetőségek tárházából éppen azokat a képességeket használják és fejlesztik, amelyek biztosítják a környezetükbe, családjukba való zökkenőmentes beilleszkedést.(A gyermekek ebben a korban MEG AKARNAK FELELNI az elvárásoknak).

Segíti a gyermeket ebben az, ha hagyják egyedül dönteni őt érintő dolgokban és engedik cselekedni saját kezdeményezéséből. Ez nagyban növeli önbizalmát és belső erejét.

Kb. 3 éves a gyermek, amikor elkezd megérteni a család fogalmát, és saját helyét, szerepét benne. megtanul együtt játszani a korosztályabeliekkel, elkezd kifejezni érzelmeit. Még másolnak, de már vannak önálló kezdeményezéseik, segítenek a konyhában és a ház körül.

4 éves kor után kifejlődik a humorérzék!!!

Hat éves kor után következik a 'cselekvő önközpontúság', elkezdenek 'helyesen' cselekedni, 'helyesen' dönteni, ok – okozati összefüggéseket megérteni. Ez a történet-mesélés korszaka, most a személyiséget azoknak a történeteknek az elmesélésével alakítjuk, amelyek családunkra, népünkre, felekezetünkre jellemzőek. Kialakul az odatartozás élménye, mely életre szól. Hiányzik azonban még az összegzés képessége, és sajnos ez az előítéletek kialakításának az időszak is. Az erkölcsi gondolkodás még a kölcsönös

becsületesség és nyilvánvaló igazságosság véelmén alapul. (Ezért nem mindegy, mennyi tej van a testvér poharában, vagy hány percig állt a sarokban.) Most még nem tudnak önmagukra reflektálni, most még csak az 'Az vagyok ahová tartozom' gondolata erősödik bennük. Fontos megjegyezni, hogy ez az az idő amikor személyiségük vallásos oldala is kialakul!

8 éves kor után kezdődik a klub-korszak, ami kb 4 évig tart, még mindig a cselekvő énközpontúság szakaszában, amikor már tudatosan vesznek részt foglalkozásokban vagy eseményeken. Még erősebb az 'az vagyok ahová tartozom' érzés, de kezd elbilleni a családtól a baráti kör felé. Alakul az ÉN-tudat.

12 éves kor után a kamaszkor egyik jellemzője, hogy mindenért aggódnak magukkal kapcsolatban, éppen ezért felértékelődnek a kapcsolatok, azok fogják jelentenei a 'mindent', itt azonban már szinte teljesen a baráti kapcsolatokról van szó. Így fogalmazhatnánk: 'Én vagyok a kapcsolataim, én vagyok a szerepem'. Az önbecsülés azon alapszik, hogy 'másokkal kapcsolatban mi értelme van az egésznek' (Azért nem tanulok, mert az osztálytársaim kinevetnek, az ő szemükben nincs értelme, tehát nem teszem). Ezt a korszakot megerősítő időszaknak nevezhetnénk, amikor már a tekintélyt képviselő személy már ki van választva (a többi automatikusan elvesziti tekintélyét), a gyerekeknek 'törvény és rend' szerű erkölcsi ítélőképességük van.. Rendkívül nagy türelemre van szükség, mert a 'között' időszak következik, amikor már hangsúlyozottan nem gyerekek már, de még nem is nőttek fel egészen.

14-18 éves korban a társadalmi fejlődés bizony lehet. Ebben az időben a kortársakkal való kapcsolat jelenti általában az egész világot. Ez az a korszak, amikor személyes példán keresztül tanítható-megélhető az Isten- egyén kapcsolat. A 17-18 éves fiatal már felteszi a kérdést, 'ki vagyok, amikor nem vagyok kapcsolatban?', elindul megkeresni saját létezése értelmét. A 'végrehajtó én' (FOWLER) dologozik ebben a korban, és az 'intézményesítő én' (KEGAN) fejlődik. Az erkölcsi elvek már megalapozottak, megérti az igazságosság elvét. A fiatal személynek saját belső hatósága (tekintélye van).

A társadalmi fejlődés szervesen összefügg a harmadik fejlődési formával, az értelmivel.

3. Az értelmi fejlődés szakaszai

Még csak két hónapos a csecsemő, maikor már ismeri a különbséget a 'tudás' és 'tapasztalat' között, 6 hónapos korára már tud emlékezni is. Az első évben a gyermek igyekszik mindent megragadni, de még nem tud különbséget tenni a dolog és a dolog tapasztalata között, ezt 2 éves korára tanulja meg. (süt, nem kell hozzá megtapogatni). Már használja az emlékezetét, és visszagondolni arra, amit látott, de még él a nem látom-nem gondolok rá (nem törődöm vele) állapot, ami segít elterelni a gyerek figyelmét számára veszélyes dologról úgy, hogy elfelejti, ha elveszük előle-tőle. Felfedezi az ok-okozati összefüggéseket és megtanul előidézni dolgokat (1000xer húzza le a vécét).

A felfedezés immár minden érzékszerven keresztül zajlik: lát, hall, izlel, tapint, szagol annak érdekében, hogy minél többet megtudjon a világról.

Megtanulja értelmezni a 'múlt-elmúlt' fogalmát, és most kell megtanulnia, mit lehet és mit nem. Megjelenik a szorongás-érzet, s lassan képessé válik megkülönböztetni a jót a rossztól. Két évesen már érti, amit mondunk neki, legfeljebb nem törődik vele. Emlékezik nevekre, s figyelni is képes, nem csak megkövetelni a figyelmet. Ennél a szakasznál jelentkezik egy nagyon érdekes kérdés: hogyan tanulnak meg beszélni a kisgyermek?

Vajon ismétlik, utánozzák, amit a felnőttektől hallottak? Ez nem valószínű, mert süket

gyermek is gajdolnak, pdig ők egyáltalán nem hallanak hangokat. Ezért sok tudós állítja, hogy a beszéd velünk született, örökölt, úgynevezett előprogramozott képesség.(És itt meg is bukott a darwini elmélet, szerintem).

2 éves korukra a gyermekekben kifejlődik a mondatlakotás képessége, de a folyamat'hogyan'ja még mindig titok.Az elkövetkező 10 évben csak növelik, fejlesztik ezt a készséget.

3 évesen már információt is gyűjtenek a beszélt nyelv által, nem csak arra használják, hogy akaratukat kifejezzék. Most van az ideje a tény-feltáró és név-találó kérdéseknek.

Értik a szimbólumokat, beszédükben használják és megjelennek álmaikban is, de még nincs világos válaszfal a szimbólumok és az általuk jelképezett fogalmak között. Erőteljes képek törnek fel, amit a gyerek úgy érzékel, mint valóságot. A látott történetek nem mesék, hisz nincs határ a valódi és a képzeletbeli között. A gyerekek még mindig nem tudnak külső szemszögből megfigyelni dolgokat, arra fognak válaszolni, amit láttak, **nem amit gondoltak, hogy láttak. (Még konkrétak a ebben a korban. Van Mikulás.)**

Szókincsük jelentősen bővül, megtanulják a számokat és számolni képesek, megkülömböztetnek méreteket és formákat, megtanulják, mi az idő és megtanulják mérmi is. (megértik az időtartam fogalmát). Megtanulnak - játékok felhasználásával-dönteni, feltenni és megválaszolni kérdéseket, mint a 'miért' és a 'hogyan'. A gyermekek megfigyelnek, utánoznak, azonosulnak, ha jó irányban, jutalmazták, ha nem, büntetik őket. És tanulják, tanulják, tanulják a világot.Legnagyobb segitőtársuk a képzeletük, hisz még mindig elmosódnak a határok a valóság és a képzeletbeli között. Még nem alakult ki a formális logikai gondolkodás és még mindig nem tudnak következtetéseket levonni. Még konkrétan gondolkoznak és nem értik az elvont fogalmakat. Ez a hosszú versek tanulásának a korszaka és működni kezd a velük született intelligencia. Lassan érteni fognak ilyen fogalmakat, mint szégyen, büntudat, bukás és büszkeség. A legjobb módja a tanulásnak ebben a korban a játék,mert ez a gyermek teljes fejlődését segíti, gyorsítja. A szülők a 'kis lépések technikáját 'kell alkalmazták, anélkül, hogy bármit erőltetnének H Clinebell pszichológus szerint a 15 hónapos kortól a 3 éves korig terjedő időszak legfontosabb feladata, hogy az addig elsajátított ösbizalomból erőteljes önbizalom és autonómia(függetlenség) alakuljon ki.Az új képesség, ami a növekvő függetlenségből származik, az az akarat.

A harmadik szakasza az értelmi fejlődésnek az iskolát megelőző időszak, 3tól 6 éves korig, ahol a legfontosabb fejlődési feladat a kezdeményezőkézség kialakítása és az ellenkező nemű szülőhöz való bensőséges, biztonságos ragaszkodás kifejlődése. Az új képesség a céltudatosság. A fejlődés veszélye ebben a szakaszban az, hogy a büntudat nagyobb lesz a kezdeményezőkézségnél. Biztatni kell a szülőket arra, hogy biztosítsanak teret gyermekeiknek, hogy azok bátran eddzék és fejleszthessék saját személyiségüket. Az értelmi fejlődés 6tól nyolc éves korig a behelyettesítések ideje, amikor a régi gondolatokat, eszméket újak váltják fel. A 'felfogás' a következő képlet mentén alakul: eszmék+eszmék=felfogás. Az értelmi fejlődés befogadás által nagyon stabil és megfordíthatatlan.A gondolkodás eszközei fejlődnek, az ok – okozat mintája bevésoódik. A legfontosabb kérdés ez lesz:'Igaz ez a történet?' A gondolkodásmód teljes, a szimbólumok a helyükre kerültek, az elbeszélőkészség figyelemre méltó.

Egy új kutatás 7-8 alapkészséget figyelt meg(beszédértés, folyékony beszéd, számok ismerete, térbeli mozgás-látás, emlékezet, felfogási sebesség, összefoglalókészség-következtető-képesség), ami összetevője az általános intelligenciának. Tudnunk kell, hogy az ebben a korban elvégzett intelligencia –teszt csak az adott korra érvényes, nem az egész

életre. Az IQ időben nem állandó. Ez azt jelenti, hogy túl hosszú távú döntéseket nem kell hozni a gyermekkel kapcsolatban még benn a korban az IQ teszt alapján, ami szűkítheti későbbi fejlődésüket.

A kamaszkori értelmi fejlődésről Roger Hurding jegyzi meg, hogy el kell ismerni, az óriási és robbanásszerű testi változások rontják a koncentrációképességet és a tanulás nehezebben megy. Bár ez az a kor, amikor megindul az absztrakt gondolkodás, nem alkalmas arra, hogy megtauljon valaki helyesen írni vagy messzemutató döntéseket hozzon a hivatással, munkával kapcsolatosan. A fiatal már tud kritikusan gondolni magára (sajnos sokszor kritikusan, mint kellene, ez a tinédzserkori öngyilkosságok időszaka). Az új képesség, a perspektíva (szemszög, szempont) választás már mutatkozik a gondolkodásban. A fiatal képes és kész elkötelezni magát.

Végül, de nem utolsó sorban mindezekről befolyásolva történik a lelki fejlődés.

4.A lelki fejlődés lépcsőfokai:

H.Clinebell gondolatmenetét alapul véve megállapíthatjuk, hogy éltünk lelki oldala igazából arról szól, hogyan elégítünk ki 7 alapvető és összefonódó lelki igényt:

- egy élhető életfilozófia igényét
- alkotó értékek iránti igényt
- a szerető Istennel való kapcsolat igényét
- a saját lelki fejlődésünk iránti igényt
- a világegyetemhez való bensőséges tartozás igényét
- az Istennel való személyes pillanatok iránti igényt
- egy gondoskodó közösség iránti igényt, aki támogatja a lelki fejlődést

Ezen összefüggő igények kielégítésén múlik egy erős(tűrőképes) értelmi, testi és lelki egészsége mindenkinek. Sok ember nem egészséges módszerekkel, hanem pótszerekkel elégíti ki leki igényeit. Ez visszaveti fejlődésüket és megterheli életüket és fontos kapcsolataikat. Mások egészségesen élik meg és elégítik ki a fent említett igényeket, s ez mind magukra, mind a környezetükben élőkre erősítő hatással van. Meg kell tanulnunk EGÉSZ-ségesen élni, lelki értelemben is.

Ennek már a gyermekkorban meg kell kezdődnie, amikor szülők, nevelők, gyermekkezelők biztosítják a növekedést. Nagyon fontos, hogy a gyermek igényeire helyes szemszögből és módon válaszoljunk. Kathryn Copey szerint 3 féleképpen válaszolhatunk (36):

1. Megtagadhatjuk ezeket az igényeket úgy, ahogy vannak, és folytathatjuk tanítói munkánkat, mintha a gyermek egy üres edény lenne, amit meg kell tölteni.
2. Elismerhetjük a szakaszok meglétét, de úgy tekintünk rájuk, mint minden gyermek fejlődésének természetes állomásait, tehát semmi 'lelki' nem látva bennük, épp ezért ismeretük nem befolyásolja (javítja) a gyermekek körében végzett munkánkat.
3. Elismerhetjük, hogy ezek a jellemzők léteznek, van lelki oldaluk, és nagyon jó, Istentől kapott alapot biztosíthatnak minden gyermek tudatos (szemben a tudattalannal) lelki fejlődésének az elindításához. Célunk pedig az, hogy a gyermek és Jézus között életre szóló virágzó-gyümölcsöző barátság alakuljon ki.

A lelki fejlődés a születés pillanatában megkezdődik, mert az újszülöttnak is van őshite (38), amikor a testet öltött én azon dolgozik, hogy megalapozza a hitet, névlegesen a bizalmat, tudást, hűséget és értékközpontúságot. A gyerekek a bizalom képességével és a remény erejével születnek, s majdan ezek lesznek a megalapozói a vallásos hitnek. Most van az ideje, hogy megkapják az első előképeket Istenről az elismerő-felismerő tekintetekből és megértő-megerősítő mosolyokból. Ez még nem differenciált hit, később jön a konfliktus a bizalom és bizalmatlanság között. Ha az alapok jól megvannak vetve, a gyermek a bizalmat választja, és a bizalom egy belső (benne rejlő) lelki értéke lesz. Ha a gyerekek azt tanulják, hogy érdemes megbizni a felnőttekben, akkor ez erős alapja lesz az Istenbe vetett bizalomnak is. (Ha nem bizhatnak meg a felnőttekben, akiket látnak, hogyan bizzanak meg Istenben, akit nem látnak?) Megtanulják, hogy az élet jó is meg rossz is, és meg kell tanulniok türelmesnek lenni, megosztani dolgokat és elengedni dolgokat. Elkezdik emlékezetüket használni és felcímkezni a világot. Viselkedésmintákat felnőtteket utánóztatva tanulnak. Döntéseiket az a kíváncsiság befolyásolja, hogy meddig mehetnek el, hol vannak a határaik? A sarkalló erő a kíváncsiság és kifejlesztik a birtoklás érzetét. A legfontosabb feladat a felnőtt számára ebben a korban, hogy élete jó példáját mutassa meg a kíváncsi gyerekeknek.

H. Clinebell ez a kort csecsemőkornak nevezi (születéstől 15 hónapos korig), és szerinte ebben a korban a gyermek legfontosabb feladata, hogy mélyen meggyőződjön arról, hogy bizalomra méltóak a körülötte élő felnőttek. A szülőknek maguknak is elég bizalmat kell éreznük Isten, az élet, egymás és önmaguk iránt, különben nem lesznek hitelesek, s ezt egy gyerek tévedhetetlenül megérzi. A gyermek szinte ösztönszerűen kell megtanulja-tapasztalja, hogy érdemesek a bizalomra a családtagok. Életbevágóan fontos, hogy mindkét szülő első pillanattól kezdve részt vegyen a gyermek (lelki) nevelésében egészen kamaszkorig. Egyre több bizonyosság, hogy a csak anyaközpontú gyermeknevelés sok személyiség-problémához vezet és lassítja a gyermekek fejlődését, növekedését egész életükben..

Egy másik gond ebben a fiatal korban, hogy a fejlődést megakaszthatja egy olyan haláleset és gyász, ami nem volt feldolgozva, amivel nem foglalkoztak. A gyermek érzi a gyászt, akkor is ha újszülött, tehát nagyon veszélyes a kisgyermekeket kizárni a családi gyászból. A gyerekek az érzelmek barométerei, mondta egyszer Janet Goodall(40), tehát a felnőtteknek tudniuk kell, hogy a gyermekek azonnal megérzik, amikor valami nincs rendben, de általában magukat hibáztatják azért a szomorúságért és idegességért, amit környezetükben tapasztalnak. Nagyon fontos a gyász ideje, a felnőttek, megtagadván saját lelki igényüket a gyászra, megtagadhatják a gyermekét is! Jobb egyszerű szavakkal mindent elmondani és bevonni őket a családi gyászba. A felnőttnek is jó lehet, hogy el kell mondania a történeteket, mert a mig mondja, benne is rendeződnek a dolgok. Ha kizárjuk a gyermeket az ilyen folyamatokból, olyan, mintha magából a családból vagy a közösségből vetettük volna ki.

Az egyetlen kifogás, amiért nem látjuk el a gyermekek szellemi igényeit az a nemtörődömség, de nem az ő, hanem a mi részünkről. Nekünk meg kell tudni előre 'émszteni' tényeket, eseményeket, hogy nekik az ő felfogóképességükhöz mérten elmondhassuk. Időt és türelmet kell arra fordítani, hogy megfelelő módon tudassunk velük dolgokat. Ha nagyon fiatalok, igyekezni kell a napi szokásokat, amennyire csak lehet, megőrizni, biztosítani őket újra meg újra, hogy nem az ő hibájukból történt és velük ez után is törődni, rájuk vigyázni fognak. A korai gondolkodásra az összeillesztés jellemző, aminek nagy veszélye a rosszul illesztés, mert a gyermek a látszat után ítél, tehát teljesen

félremagyarázhat és félreérthet körülötte zajló eseményeket, mert olyan apróságokat is figyelembe vesz éles eszével, amivel mi nem is törődünk.(42)

A felnőttek felelőssége, hogy tisztázzák a helyzetet és segítsenek megérteni a gyermeknek, mi az ő szerepe az egészben. Tapasztalat és intelligencia fogják segíteni a gyermek megértését, tehát a felnőttek nem kell óvatoskodniuk abban, hogy segítsék a folyamatot. Felnőtteknek jó tudni, hogy még csecsemők is gyászolnak, de számukra egy halott test látványa nem olyan ijesztő, mint esetleg mi gondolnánk. Ő kifejezheti gyászát megváltozott viselkedéssel, könnyekkel és a jól ismerteken való csüggéssel. Az emlékek, amiket így szerez, hosszú időre, néha egész életre szól. De mivel ez még az a szakasz, amikor hamar felejtnek, ha van ami elvonja a figyelmüket a szomorúságukról, megfelelő környezetben, megerősítő magatartást tapasztalva, hamar túl lehetnek a gyáson, zaklatottságon.

A lelki fejlődés következő szakasza kettőtől hat éves korig tart, amikor a környezet alakítja a gyermek egyéniségét, épp ezért nagy figyelem és megértés szükségeltetik a szülők és nevelők részéről. Szokások és gondolkodás-módok alakulnak ebben a korban, s ezek közvetlen módon befolyásolják a gyermek lelki életét. Ez egy nagyon furcsa és érdekes időszak, amikor reformátusnak és magyarnak lenni ugyanazt jelenti, s ha megkérdezzük, miért nem lehet valaki egyszerre református is meg magyar is, akkor az a válasz, hogy 'nem lehet egyszerre két neved! A hit még kaotikus, rendezetlen és megérzéseken alapuló. Intuitív-kivetítő, amikor az ösztön-én kifejezésre jut. A gyermek hitét utánzással gyakorolja és a szimbólumok azonosak azzal, amit jelképeznek: ez a legjobb ideje annak, hogy elvigyük a gyermeket Istentiszteletekre, főként a szimbólikus ITre! 4 éves kor után indul meg a képzelet, tehát ez a legjobb ideje annak, hogy a feltétlen szeretet és a megbocsátás alapjait megvessük. Most alakul ki (vagy nem) a pozitív énkép! Egyelőre a felnőttek tévedhetetlenek, erősek és a szabályok törvények. A vallásos viselkedés most alakul ki, és nagyon nehéz később megváltoztatni.

Hitében a gyermek elérkezik a második szakaszba, ami 'rendszerítő hitnek' felel meg (mytikus, szó szerinti hitnek). Az 'uralkodó én' lép előtérbe, és Isten ember-képüvé válik. (Öreg szakállas, stb.). Legfontosabb dolga most az igazit külön választani az 'úgy mintha' tól, amíg a történeteket hallgatja, s eddigre megtanult különbséget tenni jó és rossz között. Gyász esetén a gyermek ebben a korban azt hiszi, amit lát, látszat után ítél, tehát betegséget és gyógyítást felfoghat úgy mint büntetés (mindegyik fájdalmas). Az új gondolatokat össze kell vetnie a régiekkel, és a logikai következtetések sokszor tévesek, ez hát a felnőttek számára a türelmes mindent megmagyarázás időszaka. Ebben a korban a gyász nem nyilvánvaló, s a megváltozott viselkedés, ágyba-vizelés, hirtelen felsírás mind az összezavarodottságról és szomorúságról beszél.

Clinebell szerint következik a 4. Szakasz, amely 6 éves kortól kamaszkorig tart, melynek jellemzője a szorgalom és a nemi azonosságtudat kialakítása és megerősítése, Ekkor megerősödik a kapcsolat az azonos nemű szülővel (vagy nevelővel) és barátokkal, kortárssal. A szorgalom magával hozza a tanulási készséget és képességet, főleg olyan dolgok tanulásában, ami a gyermeket körülvevő kultúrában nagyra értékelt. Az erőssége ennek a fejlődési szakasznak a *hozzáértés* kialakulása. A veszélye, hogy ha nem figyelünk a folyamatra, akkor a kisebbségi érzés erősebbé válhat, mint a hozzáértés érzése (most alakul

ki az életre szóló kisebbségi komplexus). Életbevágóan fontos tehát, hogy előtte élő példákban megtanulja a a gyerek hogyan kell felszabadultan , egészséges kapcsolatban lenni egymással.

Hiedelmek uralják a gyermek világot, mint:’ A reformátusok hisznek Istenben, de nem hisznek a pápában. Az egyháznak most kellene a legtöbb klub-tevékenységet szerveznie. Az elvont gondolkodás és a más szemzőből való látás képessége kialakult mostanra, távolságot is tud tartani dolgoktól, de a szimbólumok még mindeig azonosak az általuk jelzett dolgokkal. A vallásos nevelés komolyan megkezdődhet.

A gyermekek még mindig látszat után ítélnék és sokszor vanhatnak le téves következtetéseket. A szorongás és a gyász testi tüneteket okozhat, a gyermek megváltoztatja a viselkedését, maga is megbetegedhet, sőt elidegenedhet a környezetétől. (Kezelhetetlen gyerek-tünet) Másfelől éppen ez az a kor, amikor már élő hit lehet és kifejezésre is juthat.(47)

A Fowler szerinti harmadik szakasz 12. életévvel kezdődik és ‘mástól-függő-hit’ként határozható meg(irható körül). A kapcsolatteremtő én van munkára fogva, ez az ‘**ők** uralmának az ideje’, mikor én nem tudom pontosan, mit hiszek. Összegző hit van, nem elemző, most van az ideje a csoportos hitnek vagy divatos hitnek, amikor nem ‘úszunk az ár ellen’.

Isten személyessé válik lassan, barátta, vigasztalóvá, vezetővé, de még mindig nem tudnak saját hitükön töprengeni.(nem tud tükrözni).

A hit közben átalakul alkalmazkodó-illesztő hitté a harmadik szakaszban, később a negyedik szakaszban ‘választó hitté’ válik. Most a hit, ami másodkézből kapott , öröklött volt, meghal.A saját lelki világ formálódik, minden én-vezérelt lesz:az én hitem, az én véleményem. A személy kiválasztja saját hatalmasságait, ‘isteneit’, ideológiáit és világnézetét.Ez egy fantasztikus és nagyon izgalmas ideje a lelki fejlődésnek, de van egy nagy veszélye is, az ÉN túlnőhet minden másban. Sosem az egyén nem jut túl az ‘én minden és mindenki felett való vagyok’ gondolatán, s a vagy-vagy –szerű éles elkülönítés jelenléte csak fokozza ezt a veszélyt.(Vagy én, vagy ők, s akkor már inkább én)

Hatalmas harc dúl az elmében és a lélekben ebben a szakaszban. Minden mozgásban van és változik (és remélhetőleg növekszik), tehát ez a kor nagyon sérülékeny időszak a fiatal életében.

Az egyháznak most ott kell lennie segítőként, mert a fiatalok ebben az időszakban sokat hibáznak, emiatt most van a legnagyobb szükség a bűnbocsánatra és az újrakezdésre, s ebben aktívan részt vehet a gyülekezet.Az itt átélt tapasztalatok az egész későbbi életre kihatnak, hisz ha megtapasztalják a a bocsánat erejét, ők maguk is megtanulnak megbocsátani, s ez éppen a családjukra lesz a legjobb hatással, aholis a kamaszoknak a legtöbb ütközésük van. Egy nagy lépés a ‘felnöttség’ felé a pillanat, amikor a személy elkerül otthonról földrajzilag, testileg és érzelmileg, és iskolába vagy dolgozni megy. Ez 14-18 éves korban történik meg, és lassan átalakul az önmeghatározás is, az ‘az vagyok, amit teszek’ből és ‘én a kapcsolataim vagyok’-ból lassan az ‘én én vagyok’ lesz. Ebben a szakaszban a személy egyén lesz, megtanul felelősséget vállalni saját hitéért, saját világnézetéért, saját életviteléért, és saját döntéséért, hogy jár-e templomba. Most van a legtöbb igénye térre, ahol ‘létre jöhet’ a fiatal ember. Egészséges körülmények között ez biztosított is számukra.

C.L. Mitton szerint az egyház az a hely ahová a gyermekek és a fiatalok bármikor jöhetnek, hogy megerősítést kapjanak saját értékeikkel kapcsolatban. Rendkívül fontos, hogy a felnőttkor küszöbére jutott fiatalok biztosak legyenek abban, hogy komolyan veszik

őket. Ők nem akarnak mértéktelen figyelmet, ami persze hizelgő először, mert az nem segíti őket abban, hogy beilleszkedhetnek a felnőttek világába. Ők nem akarják, hogy úgy tekintsenek rájuk, mint egy 'gond'ra, de nagyon hálásak annak, aki hajlandó megérteni az érzéseiket ebben az átmeneti korban, amíg eljutnak a gyermekkortól a felnőttkorig és segíteni tud a felmerült gondokat megoldani. Ha találnak ilyen személyeket, akkor valószínűbb, hogy felnőve is ragaszkodni fognak az ilyen segítőkész felnőttek társaságához, mint hogy az egyházat mindenestől a gyermekkor kinőtt dolgaival együtt (amitől természetesen szabadulni akarnak) maguk mögött hagyják.

Clinebell szerint ez az 5. szakasz, a korakamaszkor, 15-16 éves kor között, amikor a személyiség már a másik nemmel szemben is megerősödik és folytatódik a 6 szakaszban is. A növekedés veszélye a kamaszkorban a diffúz személyiség kialakulása, amikor is nem világos, hogy kicsoda valaki, mint önálló (különálló) személy. Az új erősség, ami a fejlődéssel jár, az a ahűség. Az érő nemiség nagyon fontossá teszi ezt jellemvonást, hiszen most alulnak ki az első nemek közötti kapcsolatok. A 6. szakaszt késő kamaszkornak szoktuk nevezni, és 16 éves kortól 18-21 éves korig tart. A személyiség formálódása még javában zajlik, és mintegy felkészítő jellegű a fiatal felnőtt korra. Most jelenik meg egy új képesség, a bensőségességre való készség, s ebből ered az új erő, az önátadó szeretet. (önmagát felajánló)

Ha gyász ér egy kamaszt vagy egy fiatal felnőttet, felnőttként igyekszik viselkedni, de nem kell meglepődnünk, ha az érzelmek felülírják még az ésszerű gondolkodást. Díjazzák a függetlenséget (hagyjál békén), de bármilyen is a viselkedésük, vágnak az elkötelezett, szeretetteljes kapcsolatokra. Ebben a szakaszban készen kell állnunk mindenféle nehéz kérdésre az élet értelméről, halálos betegségük esetén hosszú haldoklásuk részletei meghallgatására, és biztosat akarnak tudni a mennyországról, pokláról, büntetésről, bűnbocsánatról Isten szeretetéről, feltámadásról és még sok minden másról és biztatás is kell nekik az előttük álló életre. Ha nincsenek válaszaink, monjuk meg nyíltan, mert ebben a korban a legkisebb tisztességtelenség és félrevezetés sok kárt okoz és elidegenítheti a fiatalot. Ahogyan már a korakamaszkorban is, a hit valós, és már teljesen kifejezésre tud jutni.

Ezek az ismeretek arra kell biztassanak minket, hogy minden gyermekhez és fiatalhoz a korának megfelelően kell közelednünk és szintjéhez mérten támaszthatunk elvárásokat.

5. Fejezet

Hogyan alakulhat ki és maradhat meg jó kapcsolatunk gyermekünkkel?

Mindenki, aki együtt él és/vagy együtt dolgozik gyermekekkel, jó kapcsolatban szeretne lenni velük. Ez ideális lenne, sokan azonban azt gondolják, hogy mindig lesznek gondok a felnőttek és a felnővők között. Ez persze igaz, de tapasztalatom szerint a felnőttek nem nagyon hajlandóak megtanulni, hogyan kell kialakítani és megtartani a jó kapcsolatot. A legtöbb felnőtt úgy bánik a gyermekekkel, ahogy vele bántak a felnőttek, amikor gyermek volt. Még ha negatív példát is látott, általában igaz, hogy ugyanazokat a intékat követi, amiket tapasztalt a gyermekkorában, gondolkodás nélkül alkalmazza a tanult mintákat. Ebben az esetben az ellenállás az új minták tanulásával szemben azt jelentheti, hogy nagyszüleink hibáit ismételjük végtelenszer is ebben a gyorsan változó világban. Nem kétséges, hogy a szakadék az idő előrehaladtával a korosztályok között csak nő. Az alapja

tehát a jó szülői magatartásnak és a gyerekekkel-fiatalokkal való munkának a tanulni akarás, a változásra való készség, és vállalkozókészség az új modellek kipróbálásában. Ez elvezet arra a felismerésre, hogy a felnőtteknek éppúgy szükségük van gyermekekre, hogy szülővé váljanak, mint a gyermekeknek szülőkre, hogy felnőjenek és egészséges személyiséget fejlesszenek ki. Ez a kölcsönös függőségi intája a szülői mivoltnak/ szerepnek.

A szülői gondoskodás nem csak azokat érinti, aki éppen most nevelnek gyermeket, hisz valamilyen értelemben mindenki nevel, hiszen nincs felnőtt, akinek az élete ne befolyásolna/ érintene gyermekeket vagy fiatalokat. Ez azt jelenti, hogy mindnyájunknak tanulni kell valamennyit a gyerekekről való gondoskodásról.(gyermeknevelésről) A tanulás alapja a Szentírás véleménye/tanítása/ a gyermeknevelésről és a kapcsolatépítésről. Beers írja, hogy amikor a Nagy Küldetésre gondolunk, akkor általában a misszió, a teológiai szemináriumok, a templomi istentiszteletek és a vasárnapi iskolák jutnak eszünkbe, pedig ez a parancs először és legfőképpen a szülőkhöz szól. Szülőként megbízatásunk az, hogy tanítvánnyá tegyük gyermekeinket: úgy kell nevelnünk őket saját példánkkal, hogy ők Jézus Krisztus tanítványaivá legyenek, akik majd amaguk helyén saját gyermekeiket teszik majd tanítványokká. Ez is az a könnyű teher és gyönyörűség igéje, amelyről az Úr beszélt.

Amit Isten megtesz értünk, s amit nekünk is a gyermekeinkért meg kell tenni

Isten megtanít bennünket arra, hogy hogyan legyünk kapcsolatban gyakorlati módon, úgy hogy Ő kapcsolatba lép velünk. Az egész Biblia tanítja a 'hogyan't, nekünk azt kell alkalmazni a gyermekeinkkel való kapcsolatunkban. Ahogyan V.Gilbert Beers tisztázza könyvében, nekünk arra a mintára kell kialakítanunk szülő-gyermek kapcsolatunkat, amilyen a személyes kapcsolatunk Istennel. Ha ezt tesszük, befolyásolni fogjuk egymás életét, hatni fogunk egymásra és megváltoztatjuk egymást,. Isten úgy akar bennünket saját szemünkben láttatni, mint építészmérnököket, akik az ő Élet-építő üzenetét vezetik, s tudatosítani kell, hogy az életépítés az nem a nevelés(szülői munka) egyik ága, hanem maga a nevelés.(a szülői mivolt).

Hogy világossá váljék, miről is van szó, íme néhány mód(szer), amellyel Isten kapcsolódik (kötődik) hozzánk, s ezt hogyan alkalmazhatjuk a saját nevelői munkánkban:

1. Isten MINDIG ott van számunkra. Teljesen egyet kell értenem Beers állításával, aki azt mondja: 'Igazi szülői munkánk az, hogy vezessük gyermekünket Istenhez úgy, ahogyan Isten akarja. A mi legfontosabb feladatunk nem a munkánk, hanem a gyermekünk. Munkánk szükségszerű megszakítása a szülői-nevelői szolgálatnak.
2. Isten mindig alkotó módon(építő jelleggel) hallgat meg. Amikor mi szólunk hozzá, Ő úgy van ott, mintha mi lennénk az egyetlenek, akit Istennek meg kell hallgatnia. Ő részt vesz a beszélgetésben, Vele beszélgetünk, nem Hozzá beszélünk. Meg kell hát tanulnunk összpontosítani és odaadóan (érdeklődéssel) figyelni gyermekünkre.
3. Isten meghallgat minket, mert érdekeljük őt.(törődik velünk, számítunk Neki!) Ez azt jelenti, hogy Isten nem azért hallgat meg minket, mert mindig nagyon érdekesekeket mondunk Neki. Sokkal érzékenyebbeknek kell lennünk gyermekünk beszélgetés-igényére, és nem csak akkor kell meghallgatni a gyereket, amikor szerintünk **érdemes** azt meghallgatni, amit mond. Nekünk azért kell hallgatni őket, mert ők mondják, nem azért

amit mondanak.

4. Isten következetes. Isten mindig ugyanazokat a korlátokat és szabályokat állítja fel, ebből következik, hogy nekünk is következeteseknek kell lennünk a gyerekekkel.

Természetesen alapvető dolgokban, hisz a rugalmasság és megújulni, változni tudás épp úgy szülő iránti követelmény, mint a következetesség. Néhány alapelv:

- a) következetesen ragaszkodni kell életünk végső mércéjéhez, az Élő és az Irott Igéhez.
- b) Következeteseknek kell lenni magunkkal kapcsolatban- személyiségünk EGÉSZ-sége, teológiánk egységessége, életfilozófiánk, meggyőződéseink, hiedelmeink, értékrendünk állandó, de mindenképpen következeteseknek kell lennünk.
- c) Következetesek kell legyünk gyermekeink előtt abban, amit hiszünk, amit mondunk, és amit teszünk. Amit mondasz, az te vagy szavakba öntve, pont úgy, ahogyan Isten ott van az Irott Igében , a Szentírásban. Isten kinyilatkoztatataja magát Igéjén keresztül(bemutatkozik a szavak segítségével). Semmi sem lehet fenyegetőbb egy gyermek számára, mint egy következetlen szülő, mert sosem tudhatja, hogy melyik tanácsot vagy tiltást kell komolyan venni, s könnyen elveszlik a 'tedd'-ek és 'ne tedd'-ek között.

5. Isten soha nem hoz bennünket olyan helyzetbe, amit nem tudunk megoldani Vele Gyermekeink felé csak teljesíthető elvárásokkal fordulhatunk. Nem arra kaptuk őket, hogy megvalósítsák a mi álmainkat vagy céljainkat, hanem ők azért vannak velünk, mert mi segíthetjük őket hozzá saját álmaik megvalósításához.

6. Isten mindig kész megbocsátani és felejtetni, ha megbántuk, amit tettünk. Ezt meg kell tanulnunk Istentől, különben gyermekeinket megterheli a bűntudat, és soha nem fogják helyesen értékelni magukat.

7. Isten mindig talál időt és alkalmat, hogy megmutassa irántunk érzett szeretetét. Időt kell szakítanunk megmutani gyermekeinknek irántuk érzett szeretetünket, adjunk nekik önbecsülést, helyes önértékelést és egy összefogott éntudatot(önazonosságtudatot).

8. Isten ott van NEKÜNK és VELÜNK: Nincs időszak, amikor Isten elérhetetlen lenne, amikor a mi dolgunknál fontosabb dolga lenne vagy nálunknál fontosabb személlyel kellene lennie. Emberként természetesen nem lehetünk olyanok, mint az Isten, de mindig megröszithetjük őket(megnyugtathatjuk őket), hogy lehetnek sürgősebb dolgaink, mit ők, de nem lesznek soha fontosabbak, mint a velük való együttlét.

9. Istennel való harcban mindkét fél győztes (Ballai Zoltán)

A szülő-gyermek kapcsolat sokszor fajul harccá, mert egyik erős akarat le akarja birkózni a másikat, és mindig 'győz' illetve 'veszít' valaki. Meg kell tanulni Istentől, hogy harcolni úgy érdemes, hogy ne elveszen, hanem megerősödjön a lelki béke, és mindenki győztesként kerülhessen ki az egymásért és nem az egymás ellen vívott harból. Ez lesz az alapja a tartós családi békének, amelyre minden család úgy vágyik.

Amit elvárhatunk gyermekeinktől

Néhány támpont, mi az, amit érdemes hosszú távon elvárni felnőő gyermekeinktől:

1. Olyan korán, ahogy csak lehet, ismerjék meg Istent Krisztusban és fogadják el személyes Megváltójaként.

- 2.Tanuljanak meg Isten állandó jelenlétében élni. Napról napra alakuljanak-hasonlitsanak jobban Krisztushoz.
- 3.Szeressék napról napra jobban Istent, a Vele való együttlétet, alakítsanak ki napi Ige-olvasási szokásokat, nem azért, mert muszáj, hanem mert vágnak rá.
- 4.Élénk ima-életük legyen, vágyjon hitét megosztani másokkal.
- 5.Alakítsák ki értékrendjüket a bibliai értékek mentén: becsület, hit, igazságosság, nagylelkűség, szeretet, türelem, engedelmesség, barátságosság, önkontrol, önbizalom, bátorság, együttérzés, lojalitás, hála, kitartás, segítőkészség.
- 6.Legyenek tanítványai Istennek.
- 7.Legyenek példaértékű keresztyének, hogy mások is vágyják Istent.
- 8.Legyenek hatékonyak a választott mesterségükben.
- 9.Saját családjuk és barátaik álljanak az értékrend élén.
- 10.Ugyanakkor Isten fontossági sorrendjét sajátjuknak ismerjék a szolgálatban.
- 11.Legyenek képességeik jó sáfárai.
- 12.Kezeljék a pénz a maga súlyán.
- 13.Legyenek fegyelmezett emberek.
- 14.Tudjanak lelkesedni az életért.
- 15.Tudjanak megfelelő arányban komolyak és humorosak lenni.
- 16.Legyenek életük folyamán képesek amegújulásra és a változásra.
- 17.Legyenek szolgáló vezetők.

Igaz, az elvárások túlzottak hiszen a lehetőségek beszűkülnek személyiségünk határai, bűnös természetünk, külső körülményeink és hibáink miatt. De ha nagyon elbátortalanodnánk, jusson eszünkbe, hogy Isten nem vár el tőlünk olyasmit, amit képtelenek vagyunk megtenni. Jó lenne, ha úgy tudnánk életünk minden helyzetét tekinteni, mint nagy kihívást, ahol a legjobbat hozhatjuk ki magunkból azért, hogy segisük gyermekeinket felelősségteljes felnétekké válni, akik a maguk helyén éppen ilyen jó vagy még jobb munkát végeznek a gyermeknevelés terén. Beers azt mondja, hogy bölcs szülők megadják gyermekeik számára a szabadságot, hogy önmagukká válhassanak, míg ők biztosítják a követésre méltó példát ehhez.(63) Sok szülő fárad azon, hogy világi javakat hagyjon gyermekére örökségként, pedig a legtöbb, amit adhatunk, a jó kérdések megfogalmazásának és feltevésének a képessége, hisz így magát megismerve, képességeit, tehetségét és lehetőségeit felismerve, mindig megújulva és új irányokba haladva találhatja meg helyét a gyermek ebben a folyton változó világban.

23.Zsoltár átírás szülői szempontból.

Végül zárjuk e részt a sokat emlegetett Beers egy gondolatával, mely szerint ha a szülők nem fognak beszélgetni gyermekeikkel, majd más fog. Ha nem alakul ki idejében erős kötelék a gyermekkel beszélgetés vagy együtt cselekvés által, akkor majd más fogja megtalálni a lelkükhöz vezető utat, más fogja nekik mondani, hogy 'szeretlek', és az biztosan nem fog tetszeni, hogy az az illető hallgató fülekre talál gyermekeinknél, de már késő lesz.(65). Figyelmeztessen ismét a rendelt idő.(Préd.3)

Végszó

Láthattuk a lekigondozás természetének általános jellemzőit az elméleti leírásokon keresztül, olvshattunk a gyermekekhez köthető lehetőségekről, s hogy mindez hogyan

befolyásolja a szülő-gyermek kapcsolatot a családban és azon kívül.

Nagy része ennek a dolgozatnak a problémákra és krízisekre figyel, amivel szembe kell néznünk, s ezért talán úgy tűnhetett, hogy gyereket felnevelni csak egy sor kényelmetlen döntés és egy még nagyobb sor probléma. Ez azonban csak a felszín, és nem kell elijeszten senkit, hisz nagy lelki gondozók úgy határozzák meg a leigondozást/nevelést, mint vigyázást(gondoskodást) és ütközést.(66). Ha úgy tekintünk magunkra, mint céltudatos felnőttekre, akik biztosítják a növekedést a gyermekek és maguk számára, a krízis nem más, mint kihívás, lehetőség.

A cél egy olyan társadalom felnevelése, ahol a tagok önállóak, nyitottak, ismerik a Szentet és egészséges öntudatuk van. Az egészséges öntudatnak s az ebből fakadó egészséges életstílusnak tartalmaznia kell a személyiség minkét oldala fejlesztését. Jean Baker Miller pszichiáter szerint az emberiség fennmaradása attól függ, hogy kialakul-e egy olyan társadalom, amelynek közvéleménye értékeli a támogató, kapcsolatépítő, együttműködésre biztató értékeket, amiket a mai társadalom a nőkben kényszerített túlfeljeszteni. Ezt alátámasztja az a megdöbbentő statisztika, hogy a fiúgyermek életét eleve 8 évvel rövidebbre jelzik előre, mint a vele egyszerre született leánygyermekét.

Az írás véget ér, de a munka nem, mert a lelki fejlődés sem ér soha véget. Isten megváltott teremtményeiként az a dologunk, hogy mindinkább hasonlítsunk Krisztushoz életünk minden szakaszában és képessé tenni mindenkit, hogy így tegyen, s megtaláljuk és biztosak legyünk helyünkben és feladatunkban Isten örökkévaló üdvtervében.

Befejezésül Elizabeth Kübler-Rosst idézném, aki ezt mondta 30 évvel ezelőtt:

Az emberiség csak akkor fog megmaradni, ha elkötelezi magát és bekapcsolódik a saját és mások emberi fejlődésébe. Ez a szerető-gondoskodó kapcsolatok fejlődését jelenti, amelyekben minden résztvevő annyira el van kötelezve a mások fejlődésében, mint a magáéban. Ezzel a személyes növekedésben való elkötelezettséggel az emberek hozzájárulnak az emberiség fejlődéséhez és haladásához, s így azzá válhat az emberiség, amivé hivatott.(68)